

Ekonomické nástroje v péči o přírodu a krajinu

Ing. Pavel Pešout, Ing. Pavel Štěrba

Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze

12. 1. 2016

Státní politika životního prostředí ČR

Nástroje realizace politiky životního prostředí

- ➔ Normativní (administrativně-právní) nástroje
- ➔ **Ekonomické a tržní nástroje**
 - a) **nástroje negativní stimulace** – poplatky, sankce, popř. daně
 - b) **nástroje pozitivní stimulace**, tj. různé formy podpory.
 - národní zdroje (MŽP, SFŽP, resortní programy)
 - zahraniční zdroje / EU
- ➔ Informační nástroje
- ➔ Monitoring a příprava hodnotících zpráv
- ➔ Dobrovolné nástroje
- ➔ Programové nástroje (nástroje strategického plánování)
- ➔ Institucionální nástroje
- ➔ Výzkum a vývoj
- ➔ Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta

Státní program ochrany přírody a krajiny ČR

Nástroje v ochraně přírody a krajiny

- ➔ Legislativní nástroje
- ➔ **Ekonomické nástroje**
 - pozitivní motivace k péči o přírodu (dotace a příspěvky)
 - nahrazování vzniklé újmy způsobené omezením z důvodu ochrany přírody (újmy nebo náhrady škod způsobenými zvláště chráněnými živočichy).
- ➔ Odborné informační nástroje
- ➔ Práce s veřejností

Aktuálně probíhá aktualizace SPOPK

Opatření v sektoru ekonomické nástroje SPOPK *(částečně kráceno)*

- ➔ E1 Udržet optimalizovanou nabídku národních dotačních programů
- ➔ E2 připravit strukturu dotačních programů pro čerpání prostředků ES pro další plánovací období
- ➔ E3 Vytvořit koncepci navyšování ekologických standardů GAEC pro hospodaření na zemědělské půdě s výhledem na 10 let a optimalizovat spektrum podpor ve vazbě na změny GAEC
- ➔ E4 Optimalizovat náhrady újmy podle zákona o ochraně přírody a krajiny, v platném znění.
- ➔ E5 Novelou zákona č. 114/1992 Sb. O ochraně přírody a krajiny zajistit zvýšení maximálních sazeb pokut.
- ➔ E6 Zavést dostatečnou uznatelnou výměru i počet druhů krajinných prvků v rámci dotací hospodaření na zemědělské půdě.
- ➔ E7 Navrhnout legislativní úpravu zohledňující platby za změnu využití pozemku podle významu stanovišť pro biologickou stabilitu krajiny.
- ➔ E8 V rámci Společné zemědělské politiky II. pilíře zajistit cílenější a flexibilnější podporu opatření (faremní plány, možnost volby termínů seče apod.) s pozitivnějším dopadem na ochranu přírody a krajiny
- ➔ E9 Zajistit během následujících 10 let dostatečné finanční prostředky na postupnou realizaci vazeb v krajině, zejména v rámci naplňování cílů dle Rámcové směrnice o vodách a realizace prvků ÚSES
- ➔ E10 Zajistit vyhodnocení potenciálu jednotlivých ekosystémů poskytovat ekosystémové služby a stanovení hodnoty těchto služeb, stanovení vlivu různých činností člověka na tento potenciál a vyčíslení dopadu případných změn na ekonomiku. Navrhnout ekonomické zhodnocení a zpoplatnění negativních dopadů činností na přírodu a krajinu. Připravit komplexní návrh začlenění do systémů ek. nástrojů a legislativy.
- ➔ E11 Provádět a zdokonalovat vyhodnocování efektivity realizovaných krajinně ekologických opatření, promítat tyto výsledky zejména do optimalizování ekonomických a plánovacích nástrojů

I. EKONOMICKÉ NÁSTROJE

Smyslem ekonomických nástrojů v oblasti ochrany přírody a krajiny je akumulace a následná alokace a redistribuce finančních prostředků.

Cílem je ovlivnit chování ekonomických subjektů a zabezpečit prostředky pomáhající chránit a zlepšovat stav biodiverzity v České republice.

Funkce ekonomických nástrojů:

- ➔ **kompensační** - odškodnění za poškození chráněné části přírody.
- ➔ **fiskální** - příjmy státního rozpočtu (nebo Státního fondu životního prostředí), které jsou použity na subvence a zabezpečování ochrany přírody a krajiny
- ➔ **stimulační** - podporuje chování ekonomických subjektů ve prospěch zájmů ochrany přírody a krajiny
- ➔ **redistribuční** - umožňuje usměrnění toků podle priorit politiky v oblasti ochrany přírody a krajiny
- ➔ **komparativní** - přispívá k vyrovnávání různých ekonomických podmínek ekonomických subjektů, např. hospodářů ve zvláště chráněných územích a ve volné krajině.

III. VÝVOJ V ČR PO ROCE 1989

- ➔ 1991 - zřízení **Státního fondu životního prostředí** – patří mezi nejdůležitější kroky pro nastavení ekonomických nástrojů v České republice
- ➔ 1992 - **přijetí zákona o ochraně přírody a krajiny**.
 - **vyhlášení národních krajinotvorných programů**: Program péče o přírodní prostředí (z mimorozpočtových zdrojů SFŽP) + Program revitalizace říčních systémů (ze státního rozpočtu).
- ➔ 1996 - **Program péče o krajinu** (ze státního rozpočtu).
- ➔ Po vstupu České republiky do Evropské unie se staly zásadní finanční prostředky z fondů EU, představujících nástroje pro realizaci strategie hospodářské a sociální soudržnosti EU (především **Operační program Životní prostředí**), ale i prostředky Společné zemědělské politiky (CAP), zejména jejího druhého pilíře, který je zaměřen na oblast rozvoje venkova a ochrany životního prostředí (**Program rozvoje venkova**) a také program **LIFE+**.
- ➔ Pro zapojení veřejnosti a některých cílových skupin do ochrany biodiverzity **vznikly dotační programy státu (zejména MŽP), krajů a obcí, neziskového sektoru** a v posledních letech se rozvinulo také **firemní dárcovství**.

IV. SOUČASNÝ STAV

- ➔ Nastaven systém poplatků za poškozování životního prostředí, příjemcem z většiny Státní fond životního prostředí, zčásti samospráva. zejména:
 - poplatky za vypouštění odpadních vod do povrchových i podzemních vod
 - odvody za vynětí půdy ze zemědělského půdního fondu
 - poplatky za odnětí pozemků určených k plnění funkcí lesa
 - za odběr podzemních vod
 - poplatky za znečištění ovzduší
 - (poplatky za vjezd do národních parků)
- ➔ *Dosud chybí:*
 - **Odvody za kácení dřevin** – od roku 1992 zakotveny v zákoně č. 114/1992 Sb., (§ 9 odst. 3): „Pokud orgán ochrany přírody neuloží provedení náhradní výsadby podle odstavce 1, je ten, kdo kácí dřeviny z důvodů výstavby a s povolením orgánu ochrany přírody povinen zaplatit odvod do rozpočtu obce, která jej použije na zlepšení životního prostředí. Ten, kdo kácel dřeviny protiprávně, je povinen zaplatit odvod do Státního fondu životního prostředí České republiky. Výši odvodů, podmínky pro jejich ukládání i případné prominutí stanoví zvláštní zákon.“
X není upraveno žádným zákonem – v praxi neaplikovatelné

www.ocenovanidrevin.nature.cz

K dispozici **Metodika oceňování dřevin rostoucích mimo les AOPK ČR** (Kolařík a kol.) – oceňování společenské hodnoty dřevin, resp. ekologické újmy, která vznikne kácením / poškozením dřevin.

- včetně výpočtu kompenzačních opatření (nicméně pro aplikaci ve vazbě na **§ 9 ZOPK** je možná kompenzace za kácení dřevin **pouze formou náhradní výsadby**.

Lze použít pro: a) výpočet kompenzace ekologické újmy za kácené dřeviny (§ 9 odst. 1 ZOPK),
b) výpočet vzniklé újmy při poškození dřeviny (§ 86 odst. 2 zákona ZOPK).

Principiálně je metodika založena na výpočtu možné kompenzace odstraňovaných dřevin formou výsadby nových jedinců (nákladovým způsobem) a to v časovém rámci pěti let. Vychází se z předpokladu, že především u stromů je nelogické počítat s kompenzací jejich odstraňování v časovém rámci odpovídajícím jejich skutečnému věku, protože tento čas ve značném množství případů přesahuje délku jedné lidské generace. Vyčíslení pouze hodnoty nahrazované dřeviny by tak v podstatě legalizovalo znehodnocení životního prostředí pro stávající generaci obyvatel prostoru bez odpovídající kompenzace. **V rámci stávající verze metodiky oceňování AOPK ČR se počítá s náhradou odstraňovaného stromu či keře formou výsadby více jedinců, jejichž funkční význam v horizontu stanovených pěti let povede k náhradě efektu dřevin odstraňovaných.**

Odkaz na metodiku začleněn do met. pokynu MŽP k § 8 a 9 (Věstník MŽP 2014/5)

- **Nastavení poplatků za poškození či zničení biotopů**, přičemž teoretická příprava (metodika) je rámcově zpracována pro podmínky České republiky (**Seják, Dejmal a kol.: Hodnocení a oceňování biotopů České republiky, 2003**)

ze strany AOPK ČR v různých vlnách aktualizována.

Součástí řešení projektu bylo v roce 2003 navržení i příslušných legislativních úprav, zejména měl být zaveden pojem „úhrada ekologické újmy“.

Metoda peněžního a bodového hodnocení biotopů (BVM: biotope valuation method)

Přístup založený na kombinaci ekologických přínosů a nákladů na revitalizaci příslušných typů biotopů (vychází z Německa). Je to metoda expertního uspořádání biotopů podle jejich bodových hodnot závislých na jejich schopnosti jakožto prostředí pro rostlinné a živočišné druhy. Tato metoda zároveň vyjadřuje hodnotu bodu v peněžních jednotkách podle velikosti průměrných národních nákladů nutných na dosažení přírůstku jednoho bodu kvality přírody a krajiny.

Hodnota pro určitý typ biotopu byla získána z hodnocení osmi ekologických a ekonomických charakteristik, každá o rozsahu od jednoho do šesti bodů:

- 1. zralost typu biotopu , 2. přirozenost typu biotopu, 3. diversita struktur typu biotopu, 4. diversita druhů typu biotopu , 5. vzácnost typu biotopu , 6. vzácnost druhů typu biotopu, 7. citlivost (zranitelnost) typu biotopu , 8. ohrožení typu biotopu*

Získaná bodová hodnota typu biotopu představuje jeho relativní ekologickou hodnotu (význam) vzhledem k ostatním biotopům.

Ekonomicky bylo vyhodnoceno 136 konkrétních revitalizačních akcí z let 2000-2003 z různých míst České republiky, při kterých bylo revitalizací založeno očekávané zvýšení ekologické hodnoty daného území.

Výsledná průměrná národní hodnota jednoho bodu - ve výši 12,36 Kč.

*Nejhodnotnějším typem biotopu v ČR jsou - T3.3 Úzkolisté suché trávníky, jejichž hodnota dosahuje přibližně **1040,- Kč na 1 m²** (84 bodů x 12,36 Kč).*

V současnosti aktualizace metodiky.

– Oceňování jedinců zvláště chráněných druhů

v ČR dosud není podrobněji rozpracováno.

X Slovensko: seznam v rámci vyhlášky č. 24/2003 Z.z.

Slovensko: příklady společenské hodnoty chráněných rostlin a chráněných živočichů dle Přílohy č. 5 a 6 k vyhlášce č. 24/2003 Z. z. (*Vyhláška Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky, ktorou sa vykonáva zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny*)

....

<i>Dictamnus albus</i> L.	jasenec biely	14,00	€/jedinec
<i>Carex dioica</i> L.	ostrica dvojdomá	69,00	€/jedinec
<i>Epipogium aphyllum</i> (F.W. Schmidt) Sw.	sklenobyl' bezlistá	230,00	€/jedinec

....

<i>Rana temporaria</i>	skokan hnedý	140,00	€/jedinec
<i>Myotis myotis</i>	netopier obyčajný	460,00	€/jedinec
<i>Bison bonasus</i>	zubor hrivnatý/zubor lesný	4610,00	€/jedinec

.....

Pozitivní netržní ekonomické nástroje

System tvořen především dotacemi a finančními příspěvky na hospodaření v souladu se zájmy ochrany přírody a krajiny.

- ➔ Prostředky shromážděné ze SFŽP jsou průběžně využívány mj. **na ochranu biodiverzity a EVVO formou subvencí** v rámci programů schvalovaných MŽP a **na výkupy nejceněnějších chráněných území do vlastnictví státu** (AOPK ČR a správ NP).

Od roku 2010 běží prostřednictvím SFŽP **Program na podporu výkupu pozemků** ve zvláště chráněných územích, jejich ochranných pásmech a významných krajinných prvcích podle zákona o ochraně přírody a krajiny.

- ➔ zjednodušuje realizaci managementových opatření pro správy národních parků a Agenturu ochrany přírod a krajiny
- ➔ zmenší se plocha území s nárokem na vyplacení újem

Poslední výzva MŽP 4/2015 (příjem žádostí od 3. srpna 2015 do 31. prosince 2015)-
Alokace 23 mil. Kč

Výkupy pozemků v AOPK ČR:

Rok	Počet vykoupených pozemků	Výměra (ha)	Celková kupní cena (mil Kč)
2012	46	33,7	3,02
2013	228	13	6,3
2014	113	100,2	23,4

- ➔ Národní dotační programy podporující péči o přírodu a krajinu představují zejména **krajinotvorné programy MŽP**.

www.dotace.nature.cz

Programy jsou dlouhodobě podfinancované.

a) Program péče o krajinu

neinvestiční prostředky až do výše 100 % vynaložených nákladů na vlastní realizaci opatření.

- PPK A (chráněná území) Podprogram pro naplňování opatření vyplývajících z plánů péče o zvláště chráněná území a jejich ochranná pásma a zajišťování opatření k podpoře předmětů ochrany ptačích oblastí a evropsky významných lokalit
- PPK B (volná krajina) Podprogram pro zlepšování dochovaného přírodního a krajinného prostředí
- PPK C (handicapy) Podprogram pro zabezpečení péče o ohrožené a handicapované živočichy
- Pro PPK B a C je aktuálně vyhlášena výzva – příjem žádostí do 29.1.2016

- **Program obnovy přirozených funkcí krajiny**

Na jednoleté i víceleté realizace je poskytována dotace až do výše 100% celkových nákladů akce.

115 162 – Zajištění povinností OOP ve vztahu k ZCHÚ a zajišťování opatření k podpoře předmětů ochrany PO a EVL

115 163 – Realizace a příprava záchranných programů a programů péče o zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů

115 164 – Adaptační opatření pro zmírnění dopadů klimatické změny na vodní ekosystémy

115 165 – Adaptační opatření pro zmírnění dopadů klimatické změny na nelesní ekosystémy

115 166 – Adaptační opatření pro zmírnění dopadů klimatické změny na lesní ekosystémy

115 167– Zajištění podkladových materiálů pro zlepšování přírodního prostředí a monitoring krajinotvorných programů

- **podprogram Správa nezcizitelného státního majetku ve zvláště chráněných územích.**

Čerpání prostředků PPK B v roce 2014

Název dotačního titulu	Počet akcí		Kč
Vytváření podmínek pro zachování nebo obnovu významných biotopů druhů černého a červeného seznamu ČR – B.1	371	13 941 975	
Péče o významné krajinné prvky a prvky ÚSES – B.2	214	9 551 807	
Celkem	585	23 493 782	

Čerpání prostředků z programu Podpora obnovy přirozených funkcí krajiny v roce 2014

Název podprogramu	Počet akcí		Kč
Adaptační opatření pro zmírnění dopadů klimatických změn na vodní ekosystémy	29		5 241 117
Adaptační opatření pro zmírnění dopadů klimatických změn na nelesní ekosystémy	61		5 043 176
Adaptační opatření pro zmírnění dopadů klimatických změn na lesní ekosystémy	1		19 264
Celkem	91		10 303 557

- ➔ **Na úrovni krajů jsou rozvinuté grantové systémy** na podporu opatření v oblasti ochrany přírody a krajiny. (zejména ve vazbě na krajské koncepce ochrany přírody a krajiny a EVVO). Také **obce s rozšířenou působností** (III. stupně) podporují realizaci aktivit v oblasti ochrany přírody a krajiny v obvodu své působnosti.
- ➔ **Zapojování veřejnosti do ochrany biodiverzity a EVVO** je předmětem podpory z národních programů určených zejména pro NGO v gesci MŽP, okrajově i dalších resortů (např. MZe) a krajů.

- ➔ **Finanční příspěvky na hospodaření** v souladu se zájmy ochrany přírody a krajiny jsou sice v zákoně ochrany přírody a krajiny nastavené již od jeho přijetí v r. 1992, avšak účinně mohou být vypláceny až po přijetí nového občanského zákoníku (z r. 2012), ve kterém bylo legislativně upraveno uzavírání **veřejnoprávních smluv**. V současné době tak AOPK ČR a některé z krajských úřadů příspěvky běžně poskytují. AOPK ČR k r. 2015 má uzavřeno přes 1500 veřejnoprávních smluv s vlastníky či uživateli pozemků. Problémem zůstává nedostatek finančních prostředků a neochota některých krajských úřadů tento pozitivní ekonomický nástroj využívat.

§ 68 Opatření ke zlepšování přírodního prostředí

(2) K provádění péče o pozemky z důvodů ochrany přírody mohou uzavírat orgány ochrany přírody či obce s vlastníky či nájemci pozemků písemné dohody. Písemnou dohodou lze upravit rovněž způsob hospodaření ve zvláště chráněných územích a ptačích oblastech.

§ 69 Finanční příspěvek

(1) K uskutečnění záměrů uvedených v § 68 odst. 2 lze poskytnout finanční příspěvek vlastníkům nebo nájemcům dotčených pozemků za předpokladu, že se tito zdrží určité činnosti nebo provedou dohodnuté práce v zájmu zlepšení přírodního prostředí.

(2) Finanční příspěvek lze též poskytnout osobě, která provede náhradní ochranné opatření podle § 49 či 50.

- ➔ Péče o biodiverzitu je v České republice jedním z hlavních cílů podpory v rámci operačních **programů financovaných z fondů EU**. Opatření k naplňování cílů ochrany biodiverzity jsou začleněna zejména v Programu rozvoje venkova (MZe), Operační programu Rybářství (MZe), programu LIFE+ (zatím zejména z administrativních důvodů méně v ČR využívány).

Operační program Životní prostředí (MŽP)

Hlavním cílem Operačního programu Životní prostředí (OP ŽP) **2014-2020** je ochrana a zajištění kvalitního prostředí pro život obyvatel České republiky, podpora efektivního využívání zdrojů, eliminace negativních dopadů lidské činnosti na životní prostředí a zmírňování dopadů změny klimatu. OP ŽP nabízí v období let 2014-2020 možnost realizace široké škály opatření investičního i neinvestičního charakteru. Celkem je na OP ŽP z evropských fondů alokováno **2,6 mld. EUR**, z toho na **prioritní osu 4 (PO 4), která řeší péči a ochranu přírody a krajiny je alokováno 13,3 %, tedy zhruba 351 mil. EUR (9,5 mld. Kč).**

- Prioritní osa 1: Zlepšování kvality vod a snižování rizika povodní,
- Prioritní osa 2: Zlepšování kvality ovzduší v lidských sídlech,
- Prioritní osa 3: Odpady a materiálové toky, ekologické zátěže a rizika,
- **Prioritní osa 4: Ochrana a péče o přírodu a krajinu,**
- Prioritní osa 5: Energetické úspory.

Prioritní osa 4

Základním cílem prioritní osy 4 OPŽP – Ochrana a péče o přírodu a krajinu - je zastavení úbytku biologické rozmanitosti a degradace ekosystémových služeb. Dílčí cíle zahrnují zachování a obnovu ekosystémů a jejich služeb, boj s nepůvodními invazními druhy a snahu o odvrácení úbytku biologické rozmanitosti.

Projekty v prioritní ose 4 lze realizovat na území celé ČR kromě hlavního města Prahy, a to v rámci čtyř specifických cílů (SC):

SC 4.1: Zajistit příznivý stav předmětu ochrany národně významných chráněných území,

SC 4.2: Posílit biodiverzitu,

SC 4.3: Posílit přirozené funkce krajiny

SC 4.4: Zlepšit kvalitu prostředí v sídlech.

AOPK ČR – zprostředkující subjekt pro PO 4

dotazy-PO4@nature.cz

Program rozvoje venkova (MZe)

Alokace celkem téměř **3,1 miliardy EUR (více než 84 miliard korun)**.

Z toho bude 2,3 miliardy EUR (63 miliard korun) z unijních zdrojů a 768 milionů EUR (21 miliard korun) z českého rozpočtu.

M10 Agroenvironmentálně-klimatické opatření (AEKO)

Cílem opatření je podpořit způsoby využití zemědělské půdy, které jsou v souladu s ochranou a zlepšením životního prostředí, krajiny a jejich vlastností. Opatření podporuje zachování obhospodařovaných území vysoké přírodní hodnoty, přírodních zdrojů, biologické rozmanitosti a údržbu krajiny.

7 podopatření:

- Integrovaná produkce zaměřená na pěstování ovoce, révy vinné, zeleniny postupy šetrnými k životnímu prostředí,
- ošetřování travních porostů zaměřené na údržbu cenných stanovišť na trvalých travních porostech,
- zatravňování orné půdy, s cílem prevence eroze půdy,
- biopásy, sloužící k podpoře biodiverzity ptáků, drobných obratlovců a opylovačů v zemědělské krajině
- podopatření ochrana čejky chocholaté s cílem chránit hnízdiště tohoto druhu a dalších druhů ptáků hnízdících v zemědělské krajině.

Žadatelem o AEKO je subjekt obhospodařující v evidenci půdy (**LPIS**) alespoň minimální výměru zemědělské půdy. Žadatel nemusí být zemědělským podnikatelem.

Podopatření je realizováno **formou pětiletých závazků**. Žadatel se vstupem do závazku zavazuje po celou dobu trvání závazku hospodařit v souladu s podmínkami daného podopatření nebo titulu na celé výměře zemědělské půdy se kterou do závazku vstoupil a v souladu s podmínkami **cross compliance** a ostatními podmínkami danými platnou evropskou a národní legislativou.

M12 Platby v rámci sítě Natura 2000 a podle rámcové směrnice o vodě

Podopatření 12.1 Kompenzační platby pro zemědělské oblasti Natura 2000

Cílem podopatření je kompenzovat dodatečné náklady a ušlé příjmy a tím zachovat udržitelné hospodaření v oblastech Natura 2000 nebo v územích na ně navazujících

M15 Lesnicko-environmentální a klimatické služby a ochrana lesů

Podopatření 15.1.1 Zachování porostního typu hospodářského souboru

Podopatření 15.2.1 Ochrana a reprodukce genofondu lesních dřevin

- ➔ Po ukončení stávajícího plánovacího období, tedy operačních programů financovaných z fondů EU, **je plánována zvýšená alokace financí v krajinotvorných programech ze státního rozpočtu.**
- ➔ V případě dotačních programů obecně platí **nutnost vyhodnocování vlivu podporovaných opatření na biodiverzitu** v případech, kde je to relevantní. Zejména operační programy v gesci MZe a některé další dotační programy v gesci jiných resortů než MŽP, např. programy Prevence před povodněmi (MZe), Operační program Dopravní infrastruktura (MD) vykazují zvýšené riziko poskytnutí tzv. „škodlivých dotací“. V případě dotací přímo zaměřených na podporu opatření na ochranu a posilování biologické rozmanitosti administrovaných AOPK ČR je nastaven systém sledování a vyhodnocování. Bylo by vhodné jej rozšířit i na další dotační programy vč. programů v gesci MZe.

- ➔ Ekonomický nástroj, který v oblasti ochrany biodiverzity dosud není v České republice rozšířen, je **environmentální pojištění**; jinak pro ostatní složky životního prostředí u nás funkční již od 80tých let dvacátého století.

Povinnost mít finanční zajištění preventivních nebo nápravných opatření uložena subjektům (tzv. provozovatelům), které mohou způsobit ekologickou újmu (měřitelnou nepříznivou změnu mj. na chráněných druzích volně žijících živočichů či planě rostoucích rostlin, nebo přírodních stanovištích), zákonem o předcházení ekologické újmy z r. 2008, v podstatě není vymahatelná.

Ekonomické nástroje státní správy

- ➔ Mezi finanční nástroje v rámci výkonu státní správy patří především **celá škála sankcí za poškození biodiverzity** a v širším slova smyslu i **ukládání realizace kompenzačních, náhradních a nápravných opatření** za poškozené či zničené části přírody.

§ 87 ZOPK přestupky:

OOP ukládá fyzické osobě: odstupňovaně až do výše 10 tis, 20 tis, **100 tis. Kč** (za přestupky v ochraně zvláště chráněných rostlin a živočichů, dřevin a památných stromů lze uložit pokutu až dvojnásobnou, pokud byly spáchány ve zvláště chráněných územích)

§ 88 ZOPK Pokuty právnickým osobám a fyzickým osobám při výkonu podnikatelské činnosti

OOP ukládá odstupňovaně až do výše 1 mil., **2 mil. Kč**.

Při stanovení výše pokuty se přihlíží k závažnosti protiprávního jednání a k rozsahu hrozící nebo způsobené újmy ochraně přírody a krajiny.

§ 86 ZOPK

Odstranění následků neoprávněných zásahů

(1) Kdo poškodí, zničí nebo nedovoleně změní části přírody a krajiny chráněné podle tohoto zákona, je povinen navrátit ji do původního stavu, pokud je to možné a účelné. O možnosti a podmínkách uvedení do původního stavu rozhoduje orgán ochrany přírody.

(2) **Jestliže uvedení do původního stavu není možné a účelné, může orgán ochrany přírody uložit povinnému, aby provedl přiměřená náhradní opatření k nápravě. Jejich účelem je kompenzovat, byť jen zčásti, následky nedovoleného jednání.**

(3) Uložením povinnosti uvedení do původního stavu či náhradního opatření není dotčena povinnost náhrady škody podle jiných předpisů ani možnost postihu za přestupek nebo protiprávní jednání či trestný čin.

- ➔ Pozitivním nástrojem přímého řízení v rámci výkonu státní správy je **poskytování náhrad za ztížení zemědělského a lesního hospodaření a hospodaření na rybnících** v důsledku omezení vzniklých v zájmu ochrany přírody a krajiny.

Institut náhrady újmy byl do zákona č. 114/1992 Sb. (ZOPK) začleněn až tzv. euronovelou, tj. zákonem č. 218/2004 Sb. (účinnost od 28. 4. 2004), k další změně této zákonné úpravy došlo novelou ZOPK č. 349/2009 Sb. (účinnost od 1.12.2009)

V ustanovení § 58 zákona ZOPK jsou formulovány zákl. podmínky:

- náhrada se poskytuje formou finanční platby žadateli
- náhrada se týká pouze zemědělské půdy, lesních pozemků a rybníků s chovem ryb nebo vodní drůbeže
- o náhradu může žádat pouze vlastník pozemku nebo nájemce pozemku, požádají-li oba, přednost má vlastník
- požadavek na náhradu újmy musí být uplatněn písemně nejpozději do tří měsíců od skončení roku, kdy újma vznikla či trvala
- v případě trvajících újmy musí být nárok uplatňován každoročně
- soukromoprávní nárok – nerozhoduje se ve správním řízení

Omezení, které je příčinou vzniku újmy, musí vyplývat z:

- **části třetí až páté ZOPK** včetně prováděcích právních předpisů nebo z rozhodnutí vydaného na jejich základě (územní ochrana, Natura 2000, druhová ochrana)
- **opatření v plánech systémů ekologické stability krajiny** podle § 4 odst. 1 ZOPK
- **rozhodnutí, závazného stanoviska nebo souhlasu vydaného podle ZOPK**

Újma nevzniká z opatření uložených v důsledku neplnění povinností stanovených ZOPK. omezení nesmí primárně vyplývat z jiného zákona

k přijetí a posouzení žádosti kompetentní:

- na území NP příslušná správa NP, na území CHKO Šumava – Správa CHKO Šumava
- na ostatním území ČR pověřilo MŽP vyřizováním žádostí AOPK ČR, újmu posuzují jednotlivá RP AOPK ČR dle územní působnosti

Vyhláška MŽP č. 335/2006 Sb. - určuje výši náhrady v důsledku:

- **ponechání lesa nebo jeho části samovolnému vývoji**
- změny skladby dřevin lesního porostu
- **prodloužení obmýtí**
- udržení nebo zavedení lesa nízkého
- snížení zakmenění
- dočasného omezení těžeb
- **ponechání jednotlivých stromů do fyzického rozpadu**
- **ponechání ležícího dříví po těžbě v porostu**
- **mimořádného nebo nákladově náročnějšího opatření**
- **omezení výše povolených těžeb při tvorbě LHP**

AOPK dostává v současné době každoročně cca 200 žádostí, požadováno je +- 95 mil. Kč. Každý rok je vypláceno cca 70 mil. Kč. Dvě třetiny žádostí se týkají ztížení lesního hospodaření, zbytek jsou žádosti na ZPF a rybníky.

Největším žadatelem jsou stále LČR, s.p., ti žádají 2/3 všech lesních újem.

Zejména hrazení náhrady i hospodařícím subjektům na státní půdě, hrazení pouze teoreticky dosažitelného zisku a některé další otázky **vyžadují revizi stávající legislativní úpravy.**

- ➔ Mezi často využívané kompenzační finanční nástroje patří také **náhrada škod způsobených vybranými druhy zvláště chráněných živočichů (rys, medvěd, vlk, vydra, bobr, los).**

Zákon č. 115/2000 Sb. o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy (poslední novelizace č. 227/2009 Sb.)

Škoda - újma způsobená vybraným živočichem uvedeným v § 3 na životě nebo zdraví fyzické osoby anebo na majetku osob uvedeném v § 4 písm. b) až i)

§ 4 Předmět náhrady škody: Nahrazuje se škoda způsobená vybraným živočichem na

- a) životě nebo zdraví fyzické osoby,3)
- b) vymezených domestikovaných zvířatech,
- c) psech sloužících k hlídání vybraných domestikovaných zvířat,
- d) rybách,
- e) včelstvech a včelařském zařízení,
- f) nesklizených polních plodinách,
- g) trvalých porostech,
- h) uzavřených objektech, nebo
- i) movitých věcech v uzavřených objektech.

§ 3 zák. č. 115/2000 Sb. Vybraní živočichové

Vybranými živočichy jsou

- a) bobr evropský (*Castor fiber* L.),
- b) vydra říční (*Lutra lutra* L.),
- c) kormorán velký (*Phalacrocorax carbo* L.),
- d) los evropský (*Alces alces* L.),
- e) medvěd hnědý (*Ursus arctos* L.),
- f) rys ostrovid (*Lynx lynx* L.),
- g) vlk (*Canis lupus* L.).

X **vyhláška č. 395/1992 Sb.** v platném znění: novelizací vyhláškou č. 393/2012 Sb. odstraněn kormorán velký - *Phalacrocorax carbo* ze přílohy č. III – seznamu zvláště chráněných živočichů.

- Systém ekonomických nástrojů a finančních nástrojů přímého řízení je doplněn **daňovými nástroji**. Zejména jde o osvobození od daně z pozemků ve většině zvláště chráněných územích a vybraných významných krajinných prvcích a možnost snížení daňového základu v případě podpory aktivit v oblasti ochrany přírody a krajiny.
- Systém finanční podpory ze státního rozpočtu a evropských fondů je doplňován řadou grantových podpor v **nevládním sektoru**, důležitých zejména pro zvýšení účasti veřejnosti na ochraně biodiverzity, např. grantové programy Nadace Partnerství.
- Stále více rozvíjí **firemní dárcovství** a **komerčními subjekty financované společné dárcovské programy s NGO** (např. a.s. NET4GAS či Veolia a ČSOP, Lesy ČR s.p. a ČSOP, KČT ad.).

- ➔ Stále větší význam pro ochranu biodiverzity má **soukromé dárčovství**. Několik NGO (ČSOP, ČSO, Sdružení Krajina ad.) vykupuje za zdroje ze sbírek přírodovědně cenné pozemky.

Místo pro přírodu (ČSOP) bylo vykoupeno 120 ha pozemků na 27 lokalitách. Další historicky nejúspěšnější sbírkou je Zvíře v nouzi (ČSOP) na podporu záchrany ohrožených či handicapovaných volně žijících živočichů.

Pozemkové spolky

Pozemkové spolky škálu právních možností a postupů od vlastnictví přes dlouhodobé pronájmy až po smlouvy o spolupráci a dohody o ochraně území v závislosti na možnostech a cílech v dané lokalitě. Základem činnosti pozemkových spolků je zajištění údržby zájmových lokalit či objektů, nejlépe ve spolupráci s vlastníkem. Kromě ní je však nedílnou součástí i dokumentace a monitoring zájmových území, osvětová činnost, v řadě případů též ekologická výchova nebo kulturní aktivity navázané na zájmové nemovitosti.

Pozemkový spolek v našem právním pojetí není samostatnou právnickou osobou, ale funkcí, kterou vykonává nějaký subjekt neziskového sektoru.

V současnosti 63 pozemkových spolků.

Různé možnosti zapojení veřejnosti (nejrůznější finanční příspěvky...):

Nadace Partnerství: Partner, finanční dary, dárkové poukazy

ČSOP: finanční dary, veřejné sbírky, dobročinné závěti, partnerství jednotlivých programů...)

Použité a doporučené zdroje (výběr):

- ➔ Státní politika životního prostředí České republiky 2012 – 2020, MŽP, 2012
- ➔ Aktualizace státního programu ochrany přírody a krajiny České republiky, MŽP, 2009
- ➔ Strategie ochrany biodiverzity (koncept 2015)
- ➔ www.ochranaprirody.cz – Agentura ochrany přírody a krajiny ČR
- ➔ www.dotace.nature.cz – podstránky AOPK ČR zaměřené na finanční nástroje péče o přírodu a krajinu
- ➔ www.ocenovanidrevin.nature.cz – Metodika oceňování dřevin
- ➔ www.standardy.nature.cz – podstránky AOPK ČR zaměřené na standardy péče o přírodu a krajinu
- ➔ www.mzp.cz – Ministerstvo životního prostředí ČR
- ➔ www.sfzp.cz – Státní fond životního prostředí ČR
- ➔ www.opzp.cz – Operační program Životní prostředí
- ➔ <http://eagri.cz> – zemědělský portál, Program rozvoje venkova

Standardy péče o přírodu a krajinu

Děkuji za pozornost

Ing. Pavel Štěrba
pavel.sterba@nature.cz

**AGENTURA OCHRANY
PŘÍRODY A KRAJINY
ČESKÉ REPUBLIKY**

www.nature.cz

